

IVA TEŠIĆ*

Institut za književnost i umetnost, Beograd

VINAVEROV UJEVIĆ

Sažetak: Cilj rada je da ukaže na Vinaverovu recepciju Ujevićeve delatnosti – pesničkog i prevodilačkog stvaralaštva, kao i na značaj Ujevićeve pojave u srpsko-hrvatskom književnom i kulturnom prostoru. Premda je relaciju ova dva stvaraoca obeležila javna polemika, te parodiranje Ujevića u *Novoj pantologiji pelengirike* (1922), Vinaver ga je ipak smatrao jednim od najznačajnijih predstavnika modernizma. Vinaverovi tekstovi o Ujeviću, pored ostalog, pružaju i kulturno-istorijski i kritički uvid u kontekst onovremene jugoslovenske literature (R. Petrović, I. Andrić, M. Krleža, M. Crnjanski, S. Miličić, T. Manojlović i drugi) i ukazuju na duh jednog od najdinamičnijih perioda u evropskoj kulturi.

Ključne reči: Stanislav Vinaver, jugoslovenski modernizam, međuratna književnost

Nikako ne želim da me ni prijatelj ni neprijatelj smatra piscem.

Još manje pjesnikom.

*Ja mogu biti pisan – mogu se shvatiti kao aparat vremena
ili kao ustanova protegnuta u prostoru.¹*

Ujevićeva pojava privlačila je veliku pažnju književnokritičke, ali i neknjiževne javnosti, pri čemu interesovanje nije bilo motivisano samo literarnim razlozima, već i potrebom da se rastumači jedna, po mnogo čemu, nesvakidašnja ličnost.

Izuzev po književnoj delatnosti, ovaj umetnik bio je čuven i po svojoj neukloplivosti, odnosno raskoraku sa društveno prihvaćenim i prihvatljivim. Živeći oskudno, od mizernih honorara i pomoći prijatelja (koji su mu plaćali stan, ustupali garderobu, častili ga hranom i pićem²), bez porodice, stalnog

* megalofroneo@gmail.com

¹ Citat je preuzet iz teksta [Šta spremam?...], objavljenog u XVII knjizi Sabranih djela, str. 24.

² Mnogi su iskazivali divljenje prema Ujevićevoj nekonvencionalnosti i „hrabrosti“ da živi u apsolutnom skladu sa sobom. Takav način života su posebno romantizirano opisivali Dušan Matić i Aleksandar Vučo. Matić je čak idilično prezentovao Ujevićevu svakodnevicu:

zaposlenja, stabilnog izvora prihoda, znanog mesta boravka, taj „iscepani, bolni, gospodstveni Ujević“ predstavljao je „dokaz bezbrižnosti i slobode kroz život“, i kao takav, bio je „stalno sav sa sobom, integralan, ko nosi svoje imanje, svoj stan, svoja iskustva, sve uopšte što poseduje, nosi na sebi; on nikada nema kuda da se vraća, niti da uzme stvar koju je zaboravio. Zato njegovi dani protiču nežaljeno“ (Petrović 1924: 4).

Bez obzira na loše egzistencijalne okolnosti, Ujević je gradio svoju reputaciju birajući „otpadnički stil“ kao zaštitni znak. U njegovoj neurednosti nije se nazirao isključivo odraz siromaštva, već i doza svesne provokacije:

Ujević, barem što se odeće tiče, nije morao biti „nevjerovatno zapušten“, nego je sam hteo da bude takav, što se može objasniti njegovom neuravnoteženošću, ali i svesnom namerom da svojim izgledom izaziva javnu sablazan i istovremeno svemu i svakome prkosi (Ješić 2008: 75).

Ujevićeva neobičnost i neprilagođenost pobuđivale su veliko interesovanje i značajan deo tekstova o ovom stvaraocu – pre svega onih objavljenih po novinskim publikacijama – bio je senzacionalističkog karaktera. Zadojavanje čitalačke znatiželje intrigantnim pojedinostima iz pesnikovog života odrazilo se i na kritičke tekstove, zbog čega je većina interpretacija najčešće uključivala, može se čak reći i podrazumevala, analizu pesnikove ličnosti. Osvrt na Ujevićev građanski habitus i „javnu prezentaciju“ potkrepljivao je nekada uvreženu tvrdnju da je „život jedino vrijedan materijal književnosti – i da prema tome književnost vrijedi onoliko koliko svjedoči o jednom konkretnom životu“ (Donat 1974: 670). S tim u vezi zanimljivo je zapažanje Dragomira Gajevića, koji smatra da se kroz valorizaciju Ujevićevog stvaralaštva može pratiti razvoj književne kritike, jer razni oprečni sudovi

ne odražavaju samo poglede svojih autora, nego i genezu naše kritičke misli. [...] Stoga ta kritička misao može biti višestruko značajna, ne samo za proučavanje Ujevićevog dela, već i nekih kulturnih i socijalnih činilaca značajnih za razvoj umjetnosti u našoj zemlji (Gajević 1988: 5).

„Provešće dan, spavajući, po tamnim i teškim šumama, gde će sunce, prikravši se, pasti na njegove grudi, da ga greje nežno. [...] Kad ga večernja hladnoća probudi [...] približiće se varoši da, veličanstven i poslednji romantik, provede noć gde bilo“ (Matić 1924: 2), dok je Vučo u Ujevićevoj oslobođenosti od socijalnih stega video simbol slobode, bezbrižnosti i apsolutne sreće: „Kada Avgustin Ujević doživi tu sreću da bude primljen od jednog krojača da provodi noći, sa ogromnim krojačevim psom, u krojačevoj tezgji, i da se, trpeljiv i skroman, zadovolji toplotom životinjskoga tela i daha, onda tu nije samo simbol izmirenja ljudskog sa prirodom, i pristajanja na život ekonomije borbe, već i stvarno: vedrina i naivnost duha, i pesnikovog i životinjskog, je toliko realna, da oni oboje i ravnopravno ulaze u nekadašnji raj, u kome su nekad čovek i životinja bili skromni i srećni uporedo. [...] on će se smešiti bez doma, po ulicama i kafanama, zadovoljan kao čovek i srećan kao pesnik“ (Vučo 1924: 4–5).

Jedinstven stvaralački duh i spremnost na odupiranje svakom obliku poslušnosti učinili su Ujevića prilično inspirativnom figurom. Ovaj književnik bio je simbol otpora svemu građanskom – zapravo malograđanskom – i njegov *modus vivendi* izazivao je spektar različitih reakcija: sablažnjavanje, podsmeh, antipatiju, fascinaciju, saosećanje, sažaljenje. Najoštriji javni prekor predstavlja Micićevo „Otvoreno pismo izgubljenom pesniku i pajacu buržoazije“, objavljeno 1925. godine u *Zenitu*. Revoltiran Ujevićevim neprikladnim vladanjem, Ljubomir Micić ga optužuje da ruši ugled književnika, gradeći imidž na ne tako pohvalan i poštovanja vredan način:

Vi ste sebi dopustili, da kao čovek i građanin budete prljaviji od amalina, i kao pesnik zaradili ste svoju popularnost – pomoću vaški – umesto snagom Vašeg talenta. [...] Vi ste kao čovek, blatan i vašljiv, postali personifikacija „modernih pesnika“ u našoj zemlji. [...] (Koliko je to žalosno i bedno, koliko ružno i odvratno!) (Micić 1925: 20).

Ipak, bez obzira na zamerke i prigovore, Ujević zaista jeste bio „personifikacija modernih pesnika“, ovaploćenje nesputanog, revolucionarnog i prkosnog duha. O popularnosti u krugu jugoslovenskih modernista govori u prilog i činjenica da mu je 1924. godine posvećen prvi broj časopisa *Svedočanstva*. Prema objašnjenju redakcije, taj čin označava „svedočanstvo zajedničkih simpatija prema pesničkom odricanju“, odnosno, kako opisuje Stanislav Vinaver, u pitanju su „[...] razmišljanja o slučaju Tina Ujevića. Daleko od politike, daleko od senzacije dana“, skupljena u „jednu tanku i tananu sveščicu“ (Vinaver 2012 / III: 346).

Svojevrsno svedočanstvo predstavljaju i Vinaverovi tekstovi, koji, pored toga što prikazuju Ujevićev prevodilački i književni angažman, pružaju i značajan kulturno-istorijski i kritički uvid u kontekst onovremene jugoslovenske literature, posebno u deo koji se tiče generacijskog jaza i borbe „starih“ i „novih“. Svaki put kada se suprotstavljao „književnim birokratama“, u čijim je frazama prepoznavao „bljutavi i plitki racionalizam“ dostojan prezira, Vinaver je naglašavao značaj i veličinu svojih savremenika – Todoru Manojlovića, Rastka Petrovića, Miloša Crnjanskog, Ive Andrića, Sibe Miličića, Miroslava Krleže, Radeta Drainca, Josipa Kosora i drugih. Među pobrojanim „knezovima jugoslovenske literature“, ornim za polemiku, čak i za „ustanak potlačene književnosti“,³ Ujevićevo ime bilo je neizostavno.

³ U šaljivom tonu, Vinaver postavlja pitanje „Opišite seču i bliže okolnosti njene, kao i početak bune na dahije“, istovremeno dajući odgovor: „Odgovor je epski. Učenik treba

Kroz tekstove „Moderna jugoslovenska književnost“, „Dozivanje literature“, „Stara mrzovoljna kritika“, „Krivice našeg univerziteta“, „Pesnički modernizam“, odnosno „Naša književnost između dva rata“, u kojima je branio poklonike modernističkih strujanja od „jalovih didakta“, Vinaver govori u svoje, ali i u ime svojih istomišljenika. Otuda u njegovim esejima i kritičkim tekstovima ne iznenađuje često prisustvo prvog lica množine: „Svi smo mi hteli, prožeti vasijskim čuvstvom, da doživimo konačni vrtlog celine“ (Vinaver 2012 / VI: 184), ili: „Mi smo se javili kao odlika celog vidljivog horizonta, a ne kao izgubljeni pojedinci. [...] ako nas oni koji su zatvoreni za izraz odriču u ime svoje grčevitosti, sekte ili kalupa, mi treba da smo svesni da kalup i sekta i grč žele uvek oduvek da uguše i utrnu izraz“ (Vinaver 2012 / IV: 18; podv. I. T.).⁴

Karakterišući pripadnike modernističkog naraštaja kao „mučenike reči i izraza“, optuživane da su bedna povorka „drekavaca“, „bukača“, „komedijaša“ i „piskarala“, Vinaver im zamera neku vrstu nedoslednosti, nedovoljne istrajnosti, koju je od svih njih jedino Ujević imao. Otuda i konstatacija: „Nama je kobno bilo možda i to što se nismo do kraja žrtvovali za književnost kao Tin Ujević“ (Vinaver 2012 / IV: 11).

U prilog visokom vrednovanju Ujevićeve pojave govori i činjenica o uklapanju u koncept i uređivačke zahteve Biblioteke Albatros, koja, kako su njeni osnivači Todor Manojlović i Stanislav Vinaver naznačili, prednost daje delima intuicije, delima koja otkrivaju celog čoveka i celu dušu, a čiji su ideal i cilj „gajenje i širenje *duševne kulture*“ (Vinaver 2012 / III: 32). Na spisku saradnika čija će dela biti publikovana u okviru edicije „Albatros“ (uz I. Andri-

da podseti na glavne knezove jugoslovenske literature, sa njihovim karakteristikama, tzv. moderniste: Krležu, Andrića, Crnjanskog, Miličića, Manojlovića, Tina Ujevića, Nastasijevića, Vinavera, Kosora, Rastka Petrovića, Raku Drainca, Desimira Blagojevića, Ranka Mladenovića, Sinišu Kordića, ova epopeja nije završena, i ustanak potlačene književnosti tek se očekuje jer nijedno znamenje nije izgledalo dovoljno ubedljivo da se brani književnost“ (Vinaver 2012 / II: 331).

⁴ Na sličan način, u tekstu „Čuda neba i blaga zemlje“, govori i Ujević o generacijskoj pripadnosti, kao i o zajedničkim poetskim osnovama modernista: „Svetski rat je mnogo uticao na nas tako da smo izgubili mnogo, vrlo mnogo obmana, a sa time i mnogo lakih, knjiških ili vinskih poleta. I danas naše kulturno društvo živi u epohi bednih razočarenja; no sa time još uvek nije umrla za sva vremena, barem za odabranike, svaka ideja mira, civilizacije, reda, slobode, rada, čovečnosti, čovečanstva i napretka. Počeci nečeg novog već se nalaze u nama, a nama je svedjedno hoće li tu pobediti Crnjanski, Miličić, Toša Manojlović, Krleža, Krklec, A. B. Šimić, Micić, Rastko Petrović, pa makar Drainca ili Vinaver, ili Dragiša Vasić, ili kakvo drugo ime. Ako smo izašli mnogo premoreni iz kriza Svetskoga rata, moguće i verovatno ostaje da ćemo nekoga skoroga dana da oporavimo živce, srca i umove. Onda će srećniji i bolji naraštaji u pravdi i dobroti srca da proslave čuda neba i blaga zemlje“ (Ujević 1965 / VII: 375).

ća, I. Sekulić, M. Crnjanskog, S. Stefanovića, R. Petrovića, T. Manojlovića, S. Miličića, I. Čipika, J. Kulundžića, S. Krakova, B. Tokina, S. Vinavera, S. Mladenovića i M. Begovića), našlo se i ime Tina Ujevića.⁵ Ipak, zbog prevremenog gašenja biblioteke, zamisao nije ostvarena te nijedno Ujevićevo delo nije objavljeno „pod krilatim znamenjem ALBATROSA“ (Vinaver 2012 / III: 32).

Izuzev toga, dokaz bliskosti, ne samo na poetičkom planu nego i u prevodilačkim standardima, predstavlja i Vinaverov prikaz Ujevićevog prevoda Floberovog *Novembra*. Oglašavajući se povodom novoizašlog romana, Vinaver koristi priliku da podseti na odgovornost izdavača, koji su, obraćajući se za prevode „profesorima i profesorčićima, natprofesorima i natprofesorčićima“, uticali na kvarenje ukusa. Usled izostanka umetničkog senzibiliteta, uobičajenu prevodilačku praksu okvalifikao je kao izdajničku, tvrdeći da je „ubijala dušu književnosti“, zbog čega su prevedena dela postajala nalik na „vrtove bez mirisa, sa staklenim krinovima i papirnim ružama“. Objavljivanje *Novembra* Vinaver vidi kao „nasladu za duh“, kao „jedan književni praznik“, ali i potvrdu Ujevićevog talenta da prevede, kako je naglasio, ono neprevodivo, neiskazivo, što se krije u većitim slutnjama i nagoveštajima. Uspešnost prevodilačkog poduhvata Vinaver tumači bergsonovski, uveren da, upravo zahvaljujući ljubavi prema Floberu, Ujević „ulazi u tok Floberovih reči, religiozno ih ređa i rađa onako kako bi ih ređao Flober, da je Flober Srbin“ (Vinaver 2012 / VI: 347).

Međutim, kao parodičar i polemičar, Vinaver Ujevića nije „poštdeo“. Zapravo, u tome se krije još jedan dokaz visokog poštovanja, s obzirom na to da predmet parodije nije mogao biti bilo ko. Kao junak parodijskog diskursa, Ujević postaje „đakon hrama Moskve“, pesnik čija je muza mali Larus,⁶ zatim Džin Tin, ali i „Gustav Ujević Remebot, u kaluđerstvu narečen kao Avgustin, koji zajedno sa Andrićem spada u naše najbolje teologe, a koji se nakon izučavanja Talmuda podvrgao ritualu krštenja“ (Vinaver 2012 / II: 59).

Vinaverov Ujević je i pripadnik društva svetskih klasika, u kom se pojavljuje kao Arno Arnoldson.⁷ Ovog „kralja boema“, koji je za sebe govorio da

⁵ Urednici su naglasili da će „materijal“ crpeti iz stranih književnosti, „iz remek-dela svetske literature koja stoje u liniji našega pokreta i naših ciljeva“, kao i iz „naše najnovije književnosti, iz dela onih naših najmlađih pisaca koji su za nepune dve godine uspeli da dadu našem književnom životu jedan nov pravac i jedan divno ubrzani novi ritam“.

⁶ U tekstu „Tin Ujević bez maske“ R. Drainac pominje da su Ujevićevi džepovi uvek bili puni rečnika, zbog čega mu je Vinaver i dao nadimak Mali Larus (Drainac 1930: 5). Šaleći se na Ujevićev račun Vinaver je sastavio tobožnje maturalo pitanje „Kako se zove muza Tina Ujevića?“, na koje je odgovor glasilo: „Mali Larus“ (Vinaver 2012 / II: 169).

⁷ Moguće da je smeštanje Ujevića među svetske klasike isprovocirano Ujevićevom izjavom da ne spada u nacionalne, već svetske pisce. Žaleći se na sopstveni položaj u društvu

„književnikuje“ po kafanama i birtijama (Ujević 1967 / XVII: 23), Vinaver predstavlja kao Danteovog, Vergilijevog, Miltonovog i Igoovog sagovornika. Sedeći među književnim velikanima, Arnoldson mudrost i znanje crpi iz alkohola:

Najzad, kao da je sve postalo čaturica. I svi su pili smisao iz nje. A ko je bio žedan nije. „Sad u meni ima više smisla no što može da stane“, pomisli Arno. I sve mu postade jasno (Vinaver 2012 / II: 264).

Osim šaljivog osvrta na Ujevićevu opsednutost rečima, gramatikom i pitanjem „podesnosti jezika“,⁸ Vinaver se poigrava i jednom od Ujevićevih temeljnih stvaralačkih preokupacija, koje se tiču većitog dovođenja u pitanje sopstva i insistiranja na postojanju njegovih različitih „ja“:⁹

On pogleda daleko, daleko, te opazi sebe. I, na najveće čudo, taj novi ja mu stade govoriti užasne gnusnosti o njemu. „Kuda da se pobegne od sebe? U druge? A iz drugih? U sebe? Većito krug u kome se rešavamo i ne rešavamo, što bi rekao Sibe. Kako malo u svemu ima smisla“ (Vinaver 2012 / II: 263).

Isto tako, Vinaver ne štedi ni Ujevićevu poeziju, koju parodira dvojako – smišljajući stihove koje potpisuje Tinovim imenom (tako se u *Novoj pantologiji* pojavljuje pesma pod naslovom „Obrtni mizdraci plinomara

i u književnosti, Ujević optužuje javnost za neprimeren odnos prema njegovom radu, podsećajući da su razni mediokriteti uspeli i postali priznati, dok se njemu oduzima svako pravo na rad: „Ja sam mogao saradivati u najvećim zemljama svijeta u takvim časopisima i listovima, koji predstavljaju najveću kompetenciju na svojem polju, imaju stotine hiljada čitalaca, i neki put milijunski tiraž. Što to nisam učinio, razlog je u mojoj osjetljivosti, u želji da se ne namećem. [...] Ali ja nisam škrabalo, i pišem u kritici naučne spomenike koje ne može oboriti ni savremenost ni buduće vrijeme. [...] Dakle, ja ne spadam u nacionalne pisce nego u svjetske“ (Ujević 1967 / XVII: 41).

⁸ „Ala je ovaj jezik nepodesan“, reče sebi Arno. [...] „Trebalo kupiti senegalsku gramatiku. Ali gde? U ovoj varoši teško da ima senegalske gramatike. Kultura je definitivno bankrotirala“ (Vinaver 2012 / II: 262).

⁹ Problem javstva predstavlja za Ujevića elementarnu životnu i umetničku inspiraciju. On često govori o podeljenosti i umnoženosti svoga bića, o smrti svojih duša, kao i o svojim porađanjima i uskrsnućima, a poništavanje sebe prisutno je kao neka vrsta ontičkog principa, iliti poetičkog načela. Podsetićemo na neke citate: „Nosim u sebi više od jednog čovjeka“ (Ujević 1966 / XIV: 38); „Sa punim osjećajem zadovoljstva promatram [...] promenljivost zemaljskih stvari i primam rado smrti nekih sopstvenih duša kao stvarna oslobođenja“ (Ujević 1966 / XIV: 44); „Ja sam se preporodio i umro možda i više nego jedanput, sve u planu same jedne egzistencije“ (Ujević 1966 / XIV: 153); „Trebalo bi mi bar pet godina najstrože samoće da se vratim izvoru samoga sebe, jer sam ja u bunilu jednoga fiktivnoga tijela i apstraktne psihe. [...] Rekao sam zbogom samomu sebi i svakom idealu, žao će mi biti ako se budem morao uskrsnuti u život. Ja sam raščerečeni plijen halucinacija i pusta poživinčena opsesija“ (Ujević 1966 / XIV: 125, 126).

u vesperilnom henismanu“, sa potpisom sar-Tin – Avgustin Ujević), ili pak izvrtanjem postojećih pesama, kojima nadeva nove naslove (tako je jedna od čuvenih pesama iz zbirke *Lelek sebra*, „Molitva Bogomajci za rabu božju Doru Remebot“, dobila naslov „Molitva za ropče đavolovo 'Panta rej'“).¹⁰

Protivtežu podrugljivo intoniranim tekstovima čini pregršt onih u kojima su hvaljene vrednosti i specifičnosti Ujevićeve književnosti. U prikazu *Leleka sebra* Vinaver je skrenuo pažnju na „bolne i duboke“ stihove, oslobođene artificijelnosti, nameštenosti, poze i „svakog ačenja i titranja“ (Vinaver 2012 / III: 293). Lirika *Leleka* je, prema njegovom mišljenju, „Jedna rezignacija života i himna smrti“ (Vinaver 2012 / III: 293).¹¹ Ujevićevu elementarnu stvaralačku inspiraciju Vinaver prepoznaje u životnim nedaćama: „Ujević prima nepravdu sa nekom nasladom. On obožava gorčinu koju luči život. On oseća da je spas u obilju te gorčine“ (Vinaver 2012 / III: 234). Takođe, Vinaver zapaža još jednu ključnu odrednicu Ujevićeve umetnosti, koja se tiče očaranosti rečima, njihovim značenjem i zvučanjem. S tim u vezi zaključuje da je *Larus* pesnikova muza i vodilja, ishodište „teške verbalistike“ ovaploćene u stihovima iz kojih „kao gotske kule i zvonici strče [...] iz magle, mraka, očaja, bezdana – čarobna, nerazumljiva, nikome shvatljiva biserna, dijamantska, rubinska čudovišta: cela izlišna i nedokučiva mitologija *Malog Larusa*“ (Vinaver 2012 / III: 235). Formulu Ujevićeve jezičke polifonije Vinaver vidi u kombinaciji enciklopedizma i katoličke mistike, skrojene od grčko-latinskog sazvučja.

Ujevićev nesvakidašnji vokabular, kao i celokupni književni angažman, odstupali su od uzusa „književnih birokrata“ i kosili su se sa šablonizovanošću „bljutavih fraza“ koje je uspostavila „didaktika profesorskog tipa“. Njegove pesme nisu „prežvakani evropeizam“ usklađen sa „uskoplemanskim“ principima, već su „gorke, svetle i nerazumljive“ (Vinaver 2012 / III: 312), kao „duboki svetlucavi i mračni ushiti“ koji poseduju „strahovitu, intimnu, neizdržljivu vezu, jaču no sva profesorska objašnjenja i zanove-tanja“ (Vinaver 2012 / III: 228). Ti stihovi odudaraju od načela književnog

¹⁰ Parodija pomenute pesme glasi: „Van zemnih, zelenih florida / Flor nosim Ida, znamen Pirineja / Pir sna Eneja i mnogotrpnog Sida. / Sila gre danas – kralj svih Heroneja // Neron je vladar, ne ja, čistih ruku / Mru, dok u gotskom smeru orhideja / Bor zlih ideja tre uzgoj jauku, / Javor u kuli – Svet je celiv smrča // Smrt uvek čara – ali Trećem Zvuku / U Senegalu, kuje senku grča“ (Vinaver 2012 / II: 141–142).

¹¹ Vinaverove pohvale na račun *Leleka sebra* nisu bile usamljene: prva pesnička zbirka Tina Ujevića izazvala je veliko interesovanje i oduševljenje kritike, a povodom njenog objavljivanja pojavili su se brojni afirmativni prikazi. Jedina tri u potpunosti negativna mišljenja potpisali su Ljubomir Micić, Ratko Parežanin i Siniša Kordić.

„purgatorijuma“ u kojem je neravnopravna pozicija mladih i starijih, a protiv koje se Vinaver buni:

Vi imate puške, i to strašne, a mi smo goloruki. [...] Tu gde ste vi, veliki kardinali i mandarini u književnosti, imali na raspoloženju svoje gromove, tu je često bilo teško i sa gromobranom (Vinaver 2012 / IV: 404).

Govoreći o poeziji novog, posleratnog „sazvežđa književnika artista“, Vinaver koristi priliku da se razračuna sa književnim vlastodršcima koji su, zastupajući „epigonstvo“, „literarnu trulež“, „čemernu birokratiju“, „feljton“ i „didaktiku svake vrste“, postali jedini krivci za utonulost književnosti u „brlog“. On prkosno brani svoje savremenike, uveravajući da će „ti stihovi velike generacije između dva rata, koja je unela toliko duhovitosti, toliko slobode i lepote u naš stil, doći do svog izražaja [...] neće ti stihovi omrknuti dok traje ovog jezika. A sve lepe fraze omrknu, jer fraze možemo da pravimo, jer se fraze uče u školi“ (Vinaver 2012 / IV: 403–404). Štaviše, Vinaver brani i mogućnost da dobar pesnik napiše lošiju pesmu, navodeći upravo Ujevića za primer: „i može jedan pesnik slučajno da napravi jednu slabiju pesmu, može to da učini Tin Ujević, ali on ipak ostaje veliki pesnik. Drugo je to što se to vama ne dopada“ (Vinaver 2012 / IV: 407).

Osim parodiranja, stvaralačkih i prevodilačkih analogija, relaciju dvojice umetnika obeležila je polemika zapodenuta za kafanskim stolom, a okončana u novinama. Naime, Vinaverova opaska o Ujeviću kao parnasovcu isprovocirala je Ujevićev poetički tekst pod naslovom „Čuda neba i blaga zemlje“, u kome pesnik objašnjava inspiracije moderne poezije, jednovremeno podvlačeći razliku između poetičkih načela starih i novih književnika. Premda tvrdi da Vinaverove jeretičke teze shvata isključivo kao „prazne kafanske burgije“, navodno im ne pridajući važnost, Ujević ipak uzvraća prilično uvredljivo. Ne samo da dovodi u pitanje Vinaverovu inteligenciju, nego ističe sledeće:

Ja, štaviše, u g. Vinaveru [...] vidim često, pjesnički govoreći, čovjeka starijeg duha i starijega naraštaja koji žali za starim dobrim vremenima kada su se ljudi busali u prsa, čupali kose, ridali kao na bini, i sve govorili zvonko i gromko (Ujević 1965 / VII: 371).

Naravno, Vinaver nije ostao dužan: njegov odgovor se pojavljuje pod naslovom „Srdžba ili makijavelizam. Povodom članka Tina Ujevića“. Razume se, on neće odustati od stava da je Ujević parnasovac, ali ipak, za razliku od malicioznog Ujevića, odgovoriće šaljivo, uz tobožnju zabrinutost kako li će Ujevićeve navodne ljubavi – austrijska carica Zita i italijanska glumica

Frančeska Bertini, „koje su smrtno zaljubljene u pesnika *Leleka sebra*“ – regovati na njegove grube neotmenosti. Jer, ukoliko saznaju za tako neprilično ponašanje, „one mogu izvršiti samoubistvo, što možda Ujević, poput kakvog perfidnog makijaveliste, potajno i priželjkuje da bi se osvetio Austriji i Italiji“. U Ujevićevom „neparnasovskom“ ponašanju Vinaver prepoznaje makijavelističku intenciju, čiji je cilj dovesti do samoubistva dve zaljubljene dame. S tim u vezi, „ne treba gubiti iz vida da je Tin prvi uglas otpočeo da u visokoj poeziji uništava Austriju i Italiju, i da su ove dve dame Italijanka, druga Austrijanka“ (Vinaver 2012 / III: 375).

Uprkos polemici, nespornostima i prisustvu parodijskog tona, u Vinaveru nikada nije izostajalo divljenje prema Ujeviću. U dva navrata je i javno manifestovao izrazitu saosećajnost i emotivnost. Prvi put je to učinio objavljivanjem protesta povodom Ujevićevog proterivanja iz Beograda 1924. godine, u članku pod naslovom „Tina Ujevića proteruju“,¹² gde je pisao sledeće:

Kada bi naša Književna zadruga sabrala spise ovoga značajnoga pesnika, razbacane po časopisima i novinama, dobile bi se tri opsežne knjige uzbudljivih lirizama, kristalne proze i majstorskih fraza – a to je mnogo više no što je dao Bodler, ili Kits, kojima se gordi Francuska ili Engleska. U stvari, Tin ima mnogo dela sa kojima ide u istoriju naše književnosti, a na ime „književnik“ ima pravo kao jedan od prvih u našoj nepismenoj ili malopismenoj zemlji. Policija proteruje Tina kao besposličara, smatrajući da tri izvanredne zbirke pesama i sve čudesne proze njegove ne mogu da se nazovu radom ni poslom. Inače Žoze Marija de Heredija, koji je bio čovek najvećma poštovan u Francuskoj, napisao je samo sto pesama, i to na jeziku na kome su pisale plejade poeta – dok je Tin obogatio, i to obilato, literaturu sto i hiljadu puta siromašniju od francuske, našu, i prema tome je zaslužniji za našu književnost no što je Heredija za Francusku (Vinaver 2012 / III: 169–170).

Tačno 30 godina kasnije, dakle 1954, nepunih godinu dana pred smrt obojice književnika (da podsetimo, i Vinaver i Ujević preminuli su 1955. godine), Vinaver reaguje na prilično malodušan i rezigniran Ujevićev intervju

¹² Policija je Ujevića deportovala u rodni grad uz obrazloženje da nije prijavljen, da skandalozno izgleda i nedopustivo se ponaša, da zbog količine vašiju postaje opasan i zarazan za okolinu, ali da duševna bolnica neće da ga zadrži jer „nije dovoljno bolestan“, te da će o njemu brigu preuzeti njegovo rodno mesto.

Na vest o proterivanju pojavljuje se sijaset tekstova u *Politici*, *Vremenu*, *Balkanu*, *Novom dobu*, *Jutarnjem listu*, *Pravdi*, *Novostima*. Dakle, situacija koja je zadesila pesnika našla je odjeka čak i u listovima koji su objavljivali podrugljive tekstove o njemu.

objavljen u *Književnim novinama*. Tom prilikom biva zatečen Ujevićevim strepnjama i sumnjama, kao i izjavom da mu je jedina preostala želja da dovrši prevođenje Prustovih sabranih dela. U pismu koje mu upućuje, Vinaver će kazati:

Zaprepašćava me, zgraža i poražava tvoja skromnost! Ti posve skromno veliš: „Želim da dovršim prevod!“ Prevod? Zar je to sve? Ti si, dakle, na zarancima života dobasao do skromnosti i izgubio se u njenom bespuću. Takvi nismo bili ni ti ni ja, u doba kada si ti u tamnom vilajetu jezivo zabugario lelekom sebra. Tvoj se sebar bunio protivu sudbine i pretio joj kao kakvom šugavom štenetu. A ona se pred njim pokorno povlačila, cvileći i skičeći kao pred nekim silnijim i vlasnijim. Znala je ona s kim ima posla. Nisi bio skroman, Tine, ni kada si samovlasno i samoslavno prisvojio prastaru volšebničku titulu „ser“, ne čekajući odluku tibetanskog dalaj-lame, ne čekajući ni proglas veća ujedinjenih vračara svih pustinja Afrike i središnje Azije. Poput Peladana, ovenčao si svoje čelo čudesnim amajlijama pesničkih mađija. Ti si se, Tine, vo vremena ono, proglasio i počasnim Ircem, u želji da zemlju koja je stekla tvoje pesničko blagovoljenje ozariš neugasnim sjajem svoga porekla. A sada, Tine, ti objavljuješ preko svoga ognjenoga čauša: da nemaš drugih želja sem da dovršiš prevod Marsela Prusta. Osam svezaka si preveo, a hteo bi da govoriš i do svojih šesnaest, i više. Bar da si kazao, Tine, da to činiš iz čiste snishodljivosti prema Prustu, kao što si nekada prevodio Flobera samo da mu učiniš čast (Vinaver 2012 / IX: 346).

Vinaver pismo završava bodrenjem iskazanim kroz igru reči, koja implicira na stav dubokog poštovanja književnog gorostasa, nekadašnjeg Džin Tina, ali i na veru u mogućnost buđenja džinovskih potencijala, što potvrđuju sledeće reči:

Napregni se, Tine, i spasi nam svoga Prusta – potini ga i pretini, ali, pre svega, ne zaboravi da su nam tvoji rođeni pesnički ushiti pretežniji od bilo kakvog prevoda (Vinaver 2012 / IX: 347).¹³

Navedeni citati pružaju dirljivo svedočanstvo o emotivnom, krajnje dobronamernom i brižnom, prijateljskom odnosu prema jednoj literarnoj veličini koja doživljava posustajanje. Ako bismo uopštavali, mogli bismo

¹³ Interesantno je da je Ujevića ganulo Vinaverovo otvoreno pismo – u njegovoj ostavštini otkriven je autograf s naslovom „Vinaver i moj interview“ (prvi put objavljen u XVII knjizi Sabranih djela), u kome je zabeleženo: „Vinaver je 1921. pisao o mojem prijevodu Flaubertova *Novembra* (feljton u *Republici*), a u novembru 1925. napisao je u *Vremenu* kratak topao osvrt. [...] Svi naši čitaoci shvatili su (ili će shvatiti) pravi smisao Vinaverova članka“ (Ujević 1967 / XVII: 159).

kazati da je, zapravo, Vinaverov stav prema Ujeviću bio uvek i u potpunosti blagorodan, bez obzira na to u kakvoj se stvaralačkoj i borbenoj snazi nalazio njegov saborac. Pristupao mu je sa empatijom i, za razliku od takozvane građanske elite, nije osuđivao Ujevićevo odmetništvo. Štaviše, pokazivao je blagonaklon odnos prema njegovim odstupanjima od akademskih i građanskih propisa.

U kratkom osvrtu na Ujevićevu spoljašnjost, ali i tipične prepoznatljivosti vezane za njegovo vladanje, vidimo da je Vinaver ovog „kralja boema“ posmatrao sa simpatijama, opisujući ga kao nekog ko „strašno pije i užasno viče“, u „Moskvi“ sedi i „po vasceli dan razmišlja o strukturi Senegala“ (Vinaver 2012 / II: 154), potom „ironičan šeta neko vreme čupav i pocepan po Beogradu, pa onda promeni stil života obrije se i ispegla, dođe otmen i tužan u Moskvu da srkuće kafu kao kakav buržoa“, zatim kao nekog ko je imao i „talenat da za tri dana i najlepše odelo upropasti“ i ko „ne izgleda ugledan, ali pravi utisak lepotom svoje glave, i čudnim svetlucanjem očiju“. I, mada ga je policija privodila zbog čestih pravljenja nereda, ipak je bio „nesposoban da ma kome učini zla“ (Vinaver 2012 / III: 346).

Vinaverov Ujević samo je jedna od mogućih „verzija Ujevića“. Portret bi mogli da upotpune i utisci Ujevićevih savremenika, saboraca i poznanika, koji bi, svaki na svoj način, pružali drugačiju perspektivu na ličnost i delo ovog književnog aktera i junaka, koji je već za života postajao mitska figura. U tom smislu posebno bi interesantno bilo pozabaviti se Ujevićevim relacijama sa Matošem¹⁴ i Drincem:¹⁵ u prvom slučaju, Ujević je imao status discipulusa, dok je u

¹⁴ Ujević 1909. odlazi u Zagreb, gde odmah postaje deo tzv. Matoševog kruga. Prve pesme, objavljene u *Hrvatskoj mladoj lirici*, pisao je pod jakim, i očiglednim Matoševim uticajem, koji je Ujević uporno odbijao da prizna. Stvaranje po uzoru na velikog učitelja Matošu se nimalo nije dopalo, i već 1911. dolazi do javne polemike. U *Savremeniku* se pojavljuju Matoševi tekstovi „Discipulus“, zatim i „Zar i ti, Brute?“ (Antun Gustav Matoš. *Kritike, eseji. Studije i članci. Polemike, putopisi. Feljtoni i impresije*. Prir. D. Tadijanović i M. Matković. Zagreb 1967), u kojima negoduje zbog evidentnog epigonstva svog mlađeg učenika „Huljevića“.

Matoš nije negirao nameru da oko sebe okupi mlade književnike i stvori hrvatsku Plejadu. Međutim, smetalo mu je što se Ujević proslavio imitirajući ga: „Stvorio si je glas pišući o meni studiju, imitirajući moj stil. [...] Discipulus postade moj drugi alter ego, moj drugi Ja, usvojivši čak i moje fizičke gestove. Umjesto učenika dobih majmuna. Umjesto đaka što ide svojim putem dobih sjenu koja me parodira. Umjesto pjesnika dovedoh na Parnas papigu koja je kriještala kao jeka moje vlastite riječi, kao travestija moje duše“ (Matoš 1967: 244). Iste godine u *Hrvatskoj slobodi* Matoš štampa tekst „Literarni fakini“: „discipulus Augustin, odričući se 'Rabbija' – hehehe – misli da se mora odreći i mog nacionalizma, mog starčevićanstva, priznajući time u svojoj naivnosti zelenog literarnog fakincića da i njegova 'načela' starčevićanska i nacionalistična bijahu – – – imitacija, majmunisanje, plagijat!“ (Matoš 1967: 249).

¹⁵ Postoji sijaset anegdota o Ujeviću i Drincu, poznatih i nerazdvojnih beogradskih boema, između kojih su postojale konstantne nesuglasice. Drainac se u svom kratkom romanu

drugom sebe smatrao učiteljem. Kako god bilo, oba odnosa okončana su polemikama i razlazom.

Nesumnjivo, Ujeviću „po meri“ ne bi bila nijedna naknadna prezentacija i zasigurno bi se oštro usprotivio svakom govoru koji bi ga se ticao. Podsetimo samo na stav ekspliciran u eseju „Ja sam čovjek nesporazuma“: „savladati mene [...] nije moguće, jer za moju misao nisu mjerodavne većine, i kad u cijeloj zemlji (na cijelom svijetu) vladaju glasna mišljenja, ja opet uglavnom dajem pravo samo jednom čovjeku, a to sam ja“ (Ujević 1967 / XVII: 61), ili na reči iz teksta „Pro domo mea“: „Još će uvijek fragmenti da mistificiraju publiku o mojim cjelinama. [...] Ali, pazite dobro: ono što u tom slučaju pravi nepravdu (pitanje: komu?), to nisu moji lirski i drugi fragmenti, to su njihove krnje, nepotpune i šepave interpretacije“ (Ujević 1967 / XVII: 34).

Dakle, uzmemo li u obzir Ujevićev odnos prema svim naknadnim pokušajima tumačenja njegove persone, čini se da je uspešnost zamisli vrlo upitna.

Ipak, specifičnost Vinaverovog Ujevića je dvojaka. Najpre s obzirom na bergsonovski pristup, kome je svojstvena želja da se emocijom obuhvati i predstavi jedna nadasve neobična pojava, kakva ovaj pesnik nesumnjivo jeste bio. Ako bismo sudili na osnovu tekstova koji – direktno ili indirektno – govore o Ujeviću, mogli bismo izvesti zaključak da je Vinaverov Ujević u potpunosti „proizvod“ bergsonovske koncepcije. Iz tog razloga, napise o ovom književniku, bez obzira na njihov karakter, možemo razumeti kao odraz potrebe da se sagleda i objasni jedna stvaralačka individualnost i to, pre svega, ljubavlju, koja „znači dublju simpatiju sa jednim živim bićem, tako da iznutra shvatimo njegove pokrete, funkcionisanje njegovog životnog sistema, da bez mehaničkih crteža, računa i obračuna, uhvatimo tajnu njegovog organskog sklopa, i kako taj sklop reagira“ (Vinaver 2012 / IV: 344).

Upravo takav je i bio Vinaverov odnos – obeležen trudom da se otkrije tajna funkcionisanja tako jedinstvenog „sistema“, u kome je prepoznat mađioničarski dar. Vinaver se divio Ujevićevom talentu, umetničkom i jezičkom

Plamen u pustinji, koji se pojavio 1929. u *Novostima*, narugao Ujeviću, koji u romanu figurira kao „kralj pesnika i boema“. Do udaljavanja dolazi nakon Drainačevog sticanja književne reputacije – kada postaje član PEN kluba i kicoš i miljenik žena.

Ujevićev esej „Sumrak poezije“ isprovociraće 1930. dugu polemiku sa Draincem u *Pravdi*. Ipak, sredinom 1930, u istom listu, Drainac objavljuje hvalospesni tekst „Tin Ujević bez maske“. Međutim, Ujević odgovara novim pamfletom, obračunavajući se sa Draincem i njegovim tzv. sledbenicima („Boemi i anti-boemi“, „Drainizam kao univerzalna pojava kulturne krize“). Po Ujevićevom odlasku iz Beograda Drainac raskida sa boemijom. Ipak, Ujevića je srdilo što se osećao kao neka vrsta učitelja i uzora kome je nepravedno uskraćena slava, dok je njegov epigon postao čuven i poštovan, zbog čega će reći: „Ne volim oko sebe kopije i ogledala“ (Ješić 2008: 222). Ujević 1932. prekida polemiku sa Draincem, čime su definitivno okončani sukobi i međusobna optuživanja (v. Drainac 1999: 31–43).

senzibilitetu, ali i izuzetnosti u ljudskom smislu, poštujući specifičnu neadaptabilnost, socijalnu izopštenost i hrabrost ovog pesnika da „provodi dane i noći na jedan originalan i njemu svojstven način“, da „puno pije i mnogo više“, drži govore o svim temama, u kojima „ima mnogo više mudrosti no u celom životnom prtljagu naših najčuvenijih i povlašćenih veličina“ (Vinaver 2012 / III: 169). Nikada o njemu nije govorio „sa visine“, već sa dubokim razumevanjem čoveka čiji je život video kao tragediju.

Vinaverov „intuitivni pojam“ o Ujeviću uključivao je „celog Ujevića“, bez odstranjivanja onog nepodobnog i neprihvatljivog – boemskog, otpadničkog, polemičkog dela njegove ličnosti. Dakle, posredi je neselektivan, sveobuhvatan prilaz, obeležen težnjom da se dopre do suštine pesnikovog „organskog sklopa“ radi otkrivanja ishodišta i zanosa njegovih stvaralačkih inspiracija.

Vinaverovi tekstovi o Ujeviću predstavljaju, između ostalog, značajno svedočanstvo o nekadašnjoj jugoslovenskoj literaturi, to jest o dinamičnim kulturnim i književnim vezama između srpske i hrvatske sredine. Osim što osvetljavaju tadašnji kontekst i prilike u kojima je stasavao naraštaj posleratnih književnika, ovi tekstovi imaju i književnoistorijski i književnokritički značaj. S jedne strane, otkrivaju Ujevićev doprinos generaciji modernista, dok, sa druge strane, potvrđuju u kojoj meri su Ujevićevi boravci u srpskoj prestonici uticali na književni život Beograda, ali i na samog Ujevića (v. Nedeljko Ješić, *Tin Ujević i Beograd*).

Vinaver nije smatrao da Ujević srozava reputaciju književnika, već je u njegovoj neukorenjenosti i svesnom odbijanju da se asimiluje prepoznavao jedan od izvora neobuzdane poetske snage i neukrotivog talenta. U njemu je video dragocenost jugoslovenske književnosti, i još 1920. godine, zadivljeno pišući povodom prevoda Floberovog *Novembra*, naslutio Ujevićevu pesničku izuzetnost. Za Vinavera je taj „nepodobni“ Ujević „u stihovima gorke i opore vrhovne draži postavio spomenik našeg vremena, ravan onima u kamenu velikih vajara, ali ostvaren u trepetnom tkanju uzdrhtaloga živoga sloga“ (Vinaver 2012 / III: 216; podv. I. T.).

Vinaver je ukazivao i na činjenicu da postojanje takvog literarnog talenta predstavlja veliku čast, te da naša književnost treba da se diči time što je iznedrila

Tina Ujevića, našega najvećega virtuoza u stihu, u slogu neobičnom i sveprožimajućem, u svetlosti alem-kamenova, koji i združuju i razdružuju blistanja kako ih naš jezik nikada nije doslutio ni domislio, u gorkim titrajima slikova, između nirvane i izvora života (Vinaver 2012 / IV: 342).

I pored svesti o nepravednom tretmanu u društvu, kao i o Ujevićevoj svakodnevnici koja je proticala u stalnim „borbama za hleb“, koje su čak pretile da ga potpuno odvoje od pisanja (o čemu je često govorio u esejima), Vinaver nije posumnjao u vrednost i trajanje jedne ovakve stvaralačke grmade. Zapravo, verovao je u krajnju pobjedu njegovog talenta nad mediokritetskim aršinima, zbog čega Vinaverove reči – „ipak će u svoje vreme deca učiti u čitankama pesme Tina Ujevića i detalje njegove kukavne biografije“ (Vinaver 2012 / III: 170) – dobijaju i proročki karakter, anticipirajući jedno bolje i pravednije vreme za neshvaćenog pesnika.

IZVORI

- Ujević 1965 / VII: Tin Ujević. *Kritike, prikazi, članci i polemike o hrvatskoj i srpskoj književnosti*. Sabrana djela, knj. VII. Zagreb: Znanje.
- Ujević 1966 / XIV: Tin Ujević. *Autobiografski spisi [I]. Pisma. Interviewi*. Sabrana djela, knj. XIV. Zagreb: Znanje.
- Ujević 1967 / XVII: Tin Ujević. *Postuma III: Autobiografski spisi [II]. Naknadno nađeni prilozi. Prilozi o Tinu Ujeviću: Bibliografija / literatura. Kronologija / registar imena*. Sabrana djela, knj. XVII. Zagreb: Znanje.
- Vinaver 2012 / II: Stanislav Vinaver. *Pantologije. Alajbegova slama*. Dela Stanislava Vinavera, knj. 2. Priredio Gojko Tešić. Beograd: Službeni glasnik: Zavod za udžbenike.
- Vinaver 2012 / III: Stanislav Vinaver. *Čardak ni na nebu ni na zemlji*. Dela Stanislava Vinavera, knj. 3. Prir. Gojko Tešić. Beograd: Službeni glasnik: Zavod za udžbenike.
- Vinaver 2012 / IV: Stanislav Vinaver. *Obrana pesništva*. Dela Stanislava Vinavera, knj. 4. Prir. Gojko Tešić. Beograd: Službeni glasnik: Zavod za udžbenike.
- Vinaver 2012 / VI: Stanislav Vinaver. *Videlo sveta*. Dela Stanislava Vinavera, knj. 6. Prir. Gojko Tešić. Beograd: Službeni glasnik: Zavod za udžbenike.
- Vinaver 2012 / IX: Stanislav Vinaver. *Beogradsko ogledalo*. Dela Stanislava Vinavera, knj. 9. Prir. Gojko Tešić. Beograd: Službeni glasnik: Zavod za udžbenike.

LITERATURA

- Donat 1974: Branimir Donat. „Autobiografija – sentimentalna analiza duše“. *Književna istorija*, VI. Br. 24. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 665–673.
- Drainac 1999: Rade Drainac. *Bez maske*. Polemike i pamfleti. Dela. Peti tom. Priredio Gojko Tešić. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. 1999.
- Gajević 1988: Dragomir Gajević. *Tin Ujević u jugoslovenskoj književnoj kritici*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

- Ješić 2008: Nedeljko Ješić. *Tin Ujević i Beograd*. Beograd: Službeni glasnik.
- Matić 1924: Dušan Matić. „Ujević“. *Svedočanstva*, br. 1, 21. 11. 1924: 1.
- Matoš 1967: Antun Gustav Matoš. *Kritike, eseji. Studije i članci. Polemike, putopisi. Feljtoni i impresije*. Izabrana djela. Knjiga III. Priredili D. Tadijanović i M. Matković. Zagreb: Matica hrvatska, Zora.
- Micić 1925: Ljubomir Micić. „Otvoreno pismo izgubljenom pesniku i pajacu buržoazije“. *Zenit*, god. V, br. 37: 18–19.
- Petrović 1924: Rastko Petrović. „Ujević“. *Svedočanstva*, br. 1, 21. 11. 1924: 4.
- Vučo 1924: Aleksandar Vučo. „Ujević“. *Svedočanstva*, br. 1, 21. 11. 1924: 4–5.

Iva Tešić

VINAVER'S UJEVIĆ

Summary

The paper is dedicated to the perception of Tin Ujević's personality and literary work from the perspective of his comrade-in-arms and contemporary Stanislav Vinaver. Bearing Dušan Matić's attitude in mind that everyone carries their Ujević, we have presented "one of the possible" - Vinaver's Ujević - in this paper. In addition, for the sake of contextualization, we have remembered several literary representatives' attitudes towards the "Ujević case" such as Lj. Micić, R. Petrović, A. Vučo, D. Matić. Vinaver's approach to this writer was quite specific and different from the usual reception. He did not write as a strict arbiter who seeks only literary qualities but strived for a more comprehensive perspective. He was not exclusively focused on the literary peculiarities or shortcomings, but also on the desire to create an *intuitive notion* of an extremely unusual artistic figure. The peculiarity of Vinaver's writings is reflected in the consistent "Bergsonism" - a starting point based primarily on love, characterized by freedom from theoretical "tools" and standards. Vinaver's texts about Ujević - as well as those that do not refer directly to him, but Tin's name is mentioned when talking about the new literary generation - have a double significance. On one hand, the literary-critical one that deals with the valorization of literary work. On the other hand, they also have literary-historical value, providing a framework for understanding the literary situation in Serbian and Croatian territory during the interwar period.

Keywords: Stanislav Vinaver, Yugoslav literature, interwar literature